

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Obnovite
naročnino!

T R S T - 27. decembra 1984
Leto XXXVI. - Štev. 17
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Na zverinsko krutost odgovarjamo z antifašistično budnostjo!

Obide nas groza, če pomislimo na zverinsko krutost ljudi, ki so prejšnje dni pretrgali tiho zbranost božičnih praznikov s peklenskim strojem na potniškem vlaku Neapelj - Bologna in zasejali smrt med nedolžnimi ljudmi, med katerimi so bili tudi otroci.

Srhljivo je spoznanje, da terorizem še ni bil poražen in da je še sposoben zadati svoje udarce. Vendar ga spremlja tudi hladna politična ocena dogajanja. Novi udarec je bil zadan v trenutku, ko se ni nehalo rovarjenje raznih tajnih zarotniških skupin, ko je še v teku spopad med zdravimi silami italijanske demokracije in zarotniško dejavnostjo izkrivljenih varnostnoobveščevalnih krogov, mafije in tajne lože P 2.

V trenutku, torej, ko je tudi državna oblast pred izbiro: ali bo s kriruškim nožem očistila svoje telo vseh rakastih tvorbo, ali bo sama sebe varala z rožnatim optimizmom, katerega namen je samo zbrisati vtis naraščajoče socialne napelosti.

Sedaj so spet na delu ljudje, ki bi radi dokazali, kako tudi tokrat nimamo opravka s črnim terorizmom in potuho, ki mu jo je vedno dajala oblast preko svojih najbolj skritih struktur, pač pa s «tujci». Tako se poraja trditev, s katero se bolonjski sodniki ne strinjajo, a jim jo vsiljujejo, da je pokol na vlado zagrešila skupina muslimanskih fanatikov. Čemu pa? Mar zato, ker se je Craxi srečal v Tunisu z Arafatom in si nakopal jezo vseh filoizraelskih struj v italijanskem političnem življenju in v ZDA. «Muslimanska sled» se nam, iskreno povedano, zdi neverjetna, prav zato, ker je bila vsiljena s sumljivo naglico, ko se še ni posušila kri žrtev na tračnicah v tunelu.

Atentat na vlak «Vesuviano» je vznemirljivo podoben vsem črnim atentatom zadnjih 15 let, od pokola na milanskem trgu Fontana do vlaka «Italicus», v istem tunelu, do pokola na bolonjski železniški postaji. Črni teroristi so vedno uporabljali tehniko nediskriminiranih pokolov, saj ustreza njihovim teorijam nacističnega kova o «nadjudeh», ki imajo pravico žrtvovati «nepotrebno rajo» za svoje «vzvišene cilje». V tem svojem početju so bili sumljivo nekažnovani. Država ni šla nikoli do dna, ni iskala globljih vzrokov tega terorja. Najhujši med fašističnimi te-

roristi pa so še danes na pohodu, pa čeprav uradno na drugem koncu sveta. Za vse naj velja primer Stefana Delle Chiaie, človeka, ki je gotovo vpleten v vse črne pokole prejšnjega desetletja in se danes potika po Latinski Ameriki s kupom priporočil v žepu, saj deluje kot «specialist za protikomunistično represijo», na razpolago raznih diktatorskim režimom in policijam.

Tudi tokrat smo demokrati in antifašisti nemudoma reagirali. Kajti nakane črnega terorizma niso obrodile rezultatov tudi zaradi takojšnje mobilizacije vseh demokratičnih sil. Sedaj moramo ostati budni, da bodo organi države in pregona storili to, kar je njihova dolžnost. Da se ne bo spet ponovila farsa, zaradi katere Italija še danes ne ve resnice o prejšnjih pokolih.

*Vsem bralcem in
naročnikom, vsem
naprednim Slovencem želi
«DELO»
srečno Novo leto 1985!*

Deželna konferenca slovenskih komunistov

Slovenski komunisti, člani italijanske komunistične partije, so se zbrali v sredo zvečer v Fojdi na svoji prvi deželni konferenci, ki jo je sklicala slovenska komisija pri deželnem vodstvu partije in so se je udeležili predstavniki komunističnih sekcij iz tržaške, goriške in videmske pokrajine.

Delegati so do zadnjega kotička napolnili dvorano gostišča «Bristol», ki je tradicionalno zbirališče slovenskih komunistov in Benečije. Prisotne je najprej pozdravil profesor Pavel Petričič, ki je član plenuma centralnega komiteja italijanske komunistične partije. V svojem posegu je poudaril misel, ki jo je bilo večkrat slišati tudi v bogati in po-

globljeni razpravi in sicer, da se čedalje močnejše postavlja vprašanje Beneških Slovencev v ospredje boja za globalno zaščito naše manjšine.

Za njim je podal izčrpno poročilo član deželnega vodstva Miloš Budin. Pozitivno je ocenil celoletno mobilizacijo slovenske narodne skupnosti v boju za svoje pravice. Ta mobilizacija se mora še razširiti in utrditi tudi v prihodnjem letu, saj ni znakov, da bi se parlamentarna razprava o zaščitnem zakonu premaknila z mrtve točke, medtem ko so močno prisotne nacionalistične sile, ki skušajo razpravo preprečiti. Miloš Budin je vsekakor poudaril nujnost čvrste,

Nadaljevanje na 10. strani

Slovenci pred novimi nalogami

Prestopanje v novo leto je po ljudski domeni in ustaljeni praksi tudi čas osebnih in splošnih obračunov, ko pregleujemo storjeno in načrtujemo za bodočnost.

Prav je torej, da podamo kar se da strnjen obračun tega bogatega, živahnega in vendar ne povsem zadovoljivega leta 1984, vsaj kar zadeva našo glavno skrb, se pravi problem uzakonitve pravic vseh Slovencev v Italiji.

Pred letom dni je Craxijeva vlada napovedovala predložitev svojega zakona o globalni zaščiti Slovencev. Minister Romita je tedaj celo obljubljal, da se bo vlada posvetovala z manjšino in da bo pri izdelavi svojega zakona upoštevala tudi mnenje slovenskih članov nekdanje vladne komisije za manjšinska vprašanja.

Sporočilo ministra Romite je vzbudilo med Slovenci rahlo upanje, ki smo se ga oprijeli kot nove rešilne bilke. Konec koncev smo hoteli pokazati, da nimamo presodkov do nove italijanske vlade, prve s socialističnim predsednikom, za katero je že tedaj kazalo, da bo dovolj trdna in ji ne bodo grozile nenehne križe, kot ostalim.

To upanje je trajalo le malo časa, saj je kaj kmalu začel krožiti osnutek vladnega zakona, v katerem so prevladovala negativne rešitve. Jasno je izhajalo, da nam vlada vsiljuje nesprejemljiv kompromis, nekako po receptu: «Vi se odpojevajte beneškimi, kanalskimi in rezijanskimi Slovencem, v zameno bomo v Trstu in Gorici nekoliko bolj širokogrudni».

Na vse te težnje smo Slovenci, ki nas predstavlja enotna delegacija, odgovorili s tiskovno konferenco, namenjeno italijanski javnosti vzdolž celega alpejskega polotoka. Vsi časopisi, ki jih bere Italija, so na vidnih mestih objavili vest in naše argumente: koliko nas je, kaj hočemo in predvsem so dali veliko težo prav položaju Slovencev v videmski pokrajini, brez katerih je za nas nesprejemljiva vsaka zaščita, dobra ali slaba.

Tiskovna konferenca je oblastem v Rimu dala jasno razumeti, da smo Slovenci naveličani, ne pa izčrpani. Razumeli so, da ne pristajamo na sramotna barantanja z Benečijo. Utihnili so tudi redki glasovi, ki so tak vtis hote ali ne hote ustvarjali.

Tedaj smo se znašli pred novo pastjo. Ponujena nam je bila drugačna rešitev, vendar je bil njen predznak isti. Slovenci naj bi se sprijaznili z «dvojno zaščito»: za Trst in Gorico naj bi veljala bodoča globalna zaščita po demokrščanskem receptu, za Benečane pa zaščita, ki naj bi jo predvidel okvirni zakon o jezikovnih skupnostih, kot so Sardinci in Furlani. Seveda bi ta zakon predvideval za beneške Slovence dokončno odpoved šolanju v materinščini in nenehno preštevanje, torej tudi stalne nacionalistične pritiske.

Zunanji minister Andreotti je tudi v Beogradu ponovil misel, da bi globalno

Stojan Spetič

zaščito prejeli že zdavnaj, če bi pustili na cedilu beneške Slovence. To je argumentiral na dokaj nenavaden način: po njegovem naj bi bili Benečani lojalni državljani, za lojalne državljane pa ni zaščite.

Slovenci smo odločno odbijali te močne pritiske, ki niso prihajali do izraza samo v javnosti, pač pa so kot globoka reka drli tudi v našem podzemlju. Razčiščevanje je potekalo predvsem v okviru enotne delegacije, ki je dokazala, da lahko opravlja tudi vlogo usklajevalca različnih pristopov do narodnostnega vprašanja, ki so značilni za sicer ločene politične in kulturne sile. Seveda ni manjkalo tudi poskusov premetenega izkoriščanja težav pri oblikovanju skupne volje in dobre volje večine slovenskih organizacij, toda to že endemično spremlja naše skupne napore pri ohranjanju in utrjevanju enotnosti in njene politične vsebine.

V teh pogojih je nastala zamisel o manifestativnih nastopih. Dokazati je bilo treba javnosti in političnim oblastem, da se Slovenci ne damo kar tako, da ne nameravamo popustiti in da nas politika zavlačevanja ni utrudila, izsiljevanje pa ni omeščalo.

Domenili smo se najprej za veliko zborovanje javnih in kulturnih delavcev v tržaškem kulturnem domu in nato na goriškem Travniku, 20. maja.

Mogočna, enotna, brezhibna manifestacija v Gorici tistega vročega sončnega dne je dokazala nam vsem, tudi članom enotne delegacije, da borbenost naših ljudi, starih in mladih, ni usahnila in da je njihova politična zrelost vsekakor vredna največjega zaupanja. Motil bi se, kdor bi mislil, da je mogoče utesniti naše ljudi zgolj na sestanke v zaprtih prostorih.

Široki italijanski javnosti, ki je bila z nami na Travniku v osehah visokih predstavnikov parlamenta, deželnega zbora, sindikatov in strank, pa tudi časnikarjev velikih občil, smo pokazali, da smo močni in da ne bomo več prosili.

Travnik je našim ljudem vlil veliko poguma in samozvesti. Spoznali smo, kolikšna je razigrana borbenost beneških rojakov in naše mladine. Čudili smo se globoki zavzetosti mladine, ki je znala tudi v lastnih organizacijah premagati siceršnjo svetovnonazorsko nestrpnost, ki je doslej na vrhu ovirala našo skupno operativnost in učinkovitost.

Travnik je bil pomemben tudi zato, ker smo lahko ugovorili, da znamo Slovenci za skupno stvar utišati tudi volilne strasti, saj smo bili takorekoč na pragu volilne kampanje.

Med volilno kampanjo smo doživeli tudi prve reakcije na travniško enotno manifestacijo. Fašisti so spet

načrtovali napad na naše vasi, napovedali so shod v Bazovici. Spet je ves italijanski tisk pisal o tem, kako je slovenskim in italijanskim demokratom uspelo onemogočiti misovsko izzivanje v Bazovici: hladno, s prezirom in ponosom, organizirano, enotno, dostojanstveno. Tokrat so bili z nami, poleg domačinov, tudi tržaški demokrati italijanske narodnosti, ki so z dejanji dokazali, da vodimo skupen boj in da nas v vsem podpirajo.

Bazovica zato ni epizoda, ki bi jo morali pozabiti, pač pa le druga plat medalje s Travnika, s katerim (če spoštujemo razmerje med velikim in manjšim) sta v popolnem sozvočju, čeprav pričata o različnih razsežnostih tega našega boja, ki je boj za manjšinske pravice in obenem boj za demokracijo.

V Bazovici je naše zmagovalstvo zagrenilo samo umiranje in poznejša smrt Enrica Berlinguerja, kateremu lahko sedaj, po njegovi smrti tudi javno priznamo nenadomestljivo vlogo, ki jo je opravljal, ko je bil celo glasnik naše enotne delegacije pri predsedstvu republike na Kvrinalu, kar je omogočilo prijetno srečanje Slovencev s predsednikom Pertinijem, ko je obiskal našo deželo.

Nova borbenost slovenske manjšine in njena povezanost s širokimi težnjami po demokratizaciji italijanskega družbenega življenja sta zaskrbeli tudi vladajoče stranke. Kot so povedali furlanski socialni demokrati beneškemu duhovniku so na «julijemskem vrhu» vladne večine obravnavali tudi «slovensko vprašanje». Med drugim je bila izražena skrb zaradi naraščajoče borbenosti in enotnosti Slovencev v Italiji, češ da se «vmešavamo v vladne zadeve in pristojnosti parlamentarnih komisij». Bili so časi muhe enodnevnice, ki ji je Craxi pravil «pravica naglega odločanja».

Vladni vrh je vsekakor ponovil sklep, da bo vlada predložila svoj zakonski osnutek za Slovence in da bo v njem razlikovala med tržaško-goriškimi in videmskimi Slovenci, katerim naj bi odmerili veliko manj pravic kot ostalim.

Medtem se je politični položaj v naših krajih spreminjal. V Trstu so nastala nova upravno-politična zavezništva, ki so temeljila na sporazumu med KD in Listo za Trst (brez socialistov, a z udeležbo SSK). Na goriškem se je utrdilo sodelovanje klasičnega levega centra med KD, PSI in SSK, v Benečiji so demokristjani takoj stopili na prste svojim predstavnikom, ki so pokazali odprtost do manjšinskih zahtev. Na deželni ravni se je čedalje bolj uveljavljal sedanji predsednik deželne vlade Biasutti, ki nikakor ne skriva ostrine svojih stališč do Slovencev in še posebej do Benečanov.

Nad krajevne uprave lega močna nacionalistična hipoteka, smo zapisali v našem listu. Žal se je hipoteka kaj kmalu spremenila v izzivlano agresivnost, o kateri sta pričala epizoda s katinarsko šolo in vsa afeta krajevnih napi-

sov na tržaškem Krasu.

Odgovor na izzivalne pobude, obenem pa potrditev, da spremenjene upravno-politične razmere niso ugonobile »travniškega duha«, vse to je pomenila enotna manifestacija v Trebčah s simbolično postavitvijo dvojezičnih tabel. Pozitivnih, hvale vrednih značilnosti te manifestacije nikakor ne more zasenčiti spoznanje, da smo zaradi nastalih težav zamudili katero priložnost širjenja fronte. O tem je bilo dovolj rečenega in napisanega! Ohraniti moramo smisel za pravilna razmerja v politični presoji, da se ne bomo ravnali po znani prisposobi očeta, ki je zlil skozi okno umazano vodo... z otrokom vred.

Seveda: Travniki, Bazovica, Trebče... vse to je nujno vplivalo tudi na naše italijanske sodržavljane, na organizirane politične sile, tudi na naše prijatelje, ki od njih sedaj zahtevamo aktivnejšo solidarnost in diferenciacijo v lastnih vrstah. Propadla je oportunistična praksa »načelnega paternalizma« in zgolj formalnega poudarjanja enakopravnosti, ki jo moramo sedaj, bolj kot kdajkoli prej, uveljavljati predvsem v vsakodnevni praksi, v naših vrstah in širšem delokrogu.

Prav zato je prav, da se tudi vprašamo o perspektivah za leto 1985. O tem vsekakor pozneje.

Kajti obračuna še ni konec. Letošnje orwellovsko leto je bilo namreč za Slovence zares natrpano z dogodki, kot redkokdaj prej.

Spomnili smo se 30-letnice priključitve Trsta k Italiji. Za Slovence je bila to grenka priložnost, da smo se ob zgolj italijanskih krajevnih napisih in nerešeni katarinski aferi spominjali, da je Italija dosledno teptala podpisane mednarodne sporazume. Bila pa je tudi priložnost, ko nas je v Trstu sprejel po nekajletnem odlašanju tudi ministrski predsednik Bettino Craxi. Potrdil nam je, da vlada ne bo predložila svojega osnutka, kot smo tudi Slovenci želeli. Obljubil nam je, da bo pospešil postopek v pristojni komisiji senata, ki je oblikovala ožjo komisijo, imenovala socialističnega poročevalca Garibaldija, obljubila srečanja s slovenskim predstavništvom, nato pa je vse zastalo.

Srečanje s Craxijem je bilo vsekakor pozitivno, čeprav nismo se mogli znebiti vtisa, da je nekaj ur prej, s svojim govorom na glavnem tržaškem trgu dal nekoliko potuhe tudi tržaškemu nacionalizmu, ki so prav tedaj začeli nevarno dvigati glave in načrtovati nove pobude.

Craxi je, kot vse kaže, le deloma držal svoje obljube. Postopek za odobritev globalnega zaščitnega zakona se ni še premaknil z mrtve točke, čeprav komunisti vztrajamo pri zahtevi, naj ožji odbor pristojne komisije takoj preide v fazo pogovorov z manjšino. Dnevni red senata je predvideval, da bo zakon za globalno zaščito prišel v »avlo« še pred koncem leta. Žal se to ni zgodilo zaradi zavlačevanj, v katerih so odigrali vlogo protagonisti senatorji vladnih strank, predvsem KD, pa tudi drugih.

Vlada vsekakor ni vložila svojega osnutka, ki ga Slovenci ne marajo (posebno še, če verjamemo prvim napove-

dim o njegovi morebitni vsebini), pač pa se je nenadoma pojavil nek dokument, ki naj bi ga izdelalo ministrstvo za deželna vprašanja, katerega sedaj vodi socialni demokrat Vizzini.

Ni še jasno, ali odraža kolektivno voljo vlade ali pa je le odraz zmede v vladni koaliciji, vsekakor pa dokument predstavlja ponovitev doslej znanih nesprejemljivih stališč najbolj konzervativnih, da ne rečemo reakcionarnih komponent vladne koalicije.

Kaj nam je torej storiti?

Nadaljevati moramo po poti, ki smo jo tako uspešno prehodili in preizkusili v letošnjem letu. Seveda, enotno nastopanje ni samemu sebi namen, ni torej problem ponavljajočih se oblik, pač pa vsebina našega boja, ki se torej mora prilagoditi spremenjenim okoliščinam in trenutnim ter strateškim potrebam. Gotovo je, da je dosežena oblika našega enotnega nastopanja v enotni delegaciji, ki predstavlja glavni obvir, preko katere slovenska manjšina nastopa kot subjekt v soočanju z oblastmi in političnimi silami. Nikakor pa to ne sme pomeniti, da se lahko enotna delegacija spremeni v sredstvo zavlačevanja rešitev ali medsebojnega obračunavanja. Tega bi naši ljudje zares ne razumeli, kot bi ne razumeli poskusov oženja okvira enotnih nastopov ker jih zanima končni cilj, ne pa podrobnosti.

V letu 1985 nas čakajo (vsaj tako upamo) pomembne preizkušnje. Morda se bo zaradi »belega semestra« pred poletnimi predsedniškimi volitvami nekoliko umirila tudi parlamentarna klima. Vsekakor je upati, da bo ožja komisija senata zares pristopila k avdicijam, torej k posvetom s predstavništvu slovenske manjšine. V tem smislu je že stekel pogovor tudi v enotni delegaciji, ki bo morala temu aspektu posvetiti največjo pozornost. Pomembno je, da Slovenci ohranimo enotne poglede tudi ob posameznih temah, ki bodo predmet avdicij in se izognemo skušnjavi, da bi jo v trenutkih odločanja mahnilo po bližnjici in tako prehiteli tekmece.

Izoginiti se moramo tudi drugim skušnjavam, ki jih lahko porodi uspeh dosedanjih nastopov, od samovšečnosti do političnega izkoriščanja nastalih odnosov. Prav je, da ob iskreni razpravi ne pozabimo tudi na nujnost odpiranja druge, izredno pomembne fronte, na kateri smo prav ob začetku ravnokar iztekajočega se leta dosegli najpomembnejši uspeh s tiskovno konferenco in prodorom v italijansko javnost.

Nacionalistične sile bodo skušale tudi v prihodnjih mesecih zaostri pritiske na Slovence in sejati zmedo med italijanskimi sodržavljani. Potrebno je zato, da se učinkovito pokaže solidarnost italijanskih demokratičnih sil (od komunistov do katoličanov) z zahtevami slovenske manjšine, kateri morajo priznati vlogo subjekta, sami pa sprejeti spopad z nasprotniki demokracije in omike. Ne gre za lahko nalogo, ki bo terjala prav toliko in morda še več strpnosti, resnosti, zavzetosti in organiziranosti kot pred manifestacijo na Travniku. Pripraviti moramo teren, na katerega bi sprejemanje zaščitnega zakona padel kot blagodejen pomladanski dež, ne pa kot rušilna povodenj. To ledino moramo orati skupaj, odstranjevati pleve in mrčes, da bo setev zdrava in žetev obilna.

Pripraviti teren pomeni, da bomo morali računati z aktivnim sodelovanjem italijanskih demokratičnih sil tudi pozneje, ko bo šlo za uresničitev (tedaj) že odobrenih zaščitnih norm v vsakdanji praksi. Izbira torej ni taktična, zaradi razmerja sil, pač pa strateškega značaja, pa tudi sicer zgodovinsko prisotna v vseh nastopih naše skupnosti, tudi v najhujših časih pred svetovno vojno in po njej.

To so, menim, načrti in nameni slovenskih komunistov na pragu novega leta 1985, ko se zbiramo na svoji deželni konferenci KPI. V tem duhu lahko pozovemo naše tovariše, vse napredne Slovence in demokratične Italijane, naj nadaljujejo boj, ki nam je letos položil temelje za nove uspehe.

Cena Malalan

Te dni je na Opčinah prenehalo biti plemenito srce tovarišice Cene Malalan. Stara je bila 83 let. Bila je iz revne delavske družine. Leta 1921 se je poročila z Rikotom Malalanom, ki se je vrnil iz Rusije poln revolucionarnih idej. Njuna družina je kaj kmalu postala tarča fašističnih groženj in napadov. Da je preživljala družino je Cena garala od zore do mraka. Riko je bil marsikdaj brez službe zaradi svoje politične dejavnosti, pozneje pa zaprt in konfiniran. Riko in sin sta nato odšla v partizane, mati pa je doma prestala nove preizkušnje.

Na stara leta, po Rikovi smrti, je morala Cena preboleti tudi prerano smrt sinu in dveh hčera.

Svojem izraža iskreno sožalje sekcija KPI Opčine - Bani. Sožalju se pridružuje uredništvo »Dela«.

DAROV IN PRISPEVKI

Za sklad »DELA« je Stanko Caharija iz Nabežine daroval 10 tisoč lir, Alojz Rebula iz Nabežine-kamnlomi pa prav tako 10 tisoč lir.

V spomin na pokojnega tovariša Albina Pertota daruje Vladimir Abram iz Nabežine-kamnlomi 20 tisoč lir.

Tovarišica iz Benečije 7.000 lir.

Ob poravnavi naročnine sta Emil Gabrovec in Danilo Radovič iz Nabežine prispevala vsak 4 tisoč lir.

Katra Čebulec 10 tisoč, Rudi in Nada Wilhelm 20 tisoč, Valerija in Bruno Sosič 10 tisoč lir.

Namesto cvetja na grob pokojne tovarišice Cene Malalan so darovali za sklad »DELA«: sekcija KPI Opčine-Bani 30 tisoč lir, Pepka in Rudi Sosič 50 tisoč lir, Stano Ključar 30 tisoč lir, Silvo Sosič 10 tisoč lir, Ivanka in Stanka Hrovatin 50 tisoč lir, Marija, Livija in Vladimir Wilhelm pa 15 tisoč lir.

Preiti moramo k dejanjem!

Bliža se konec leta 1984 in Slovenci še čakamo na globalni zakon.

Z zaključkom tega leta mineva že 21 let od takrat, ko smo komunisti predložili v parlamentu v obliki resolucije prvi predlog za celovito priznanje slovenskih pravic. To pomeni, da na zakonsko rešitev tega važnega vprašanja se nismo komunisti spomnili včeraj in slučajno, temveč se za to potegujemo desetletja. Dejstvo, da smo od leta 1970. dalje sistematično predlagali svoj osnutek pa dokazuje, da se za slovenska odprta vprašanja ne spomnimo samo ob volitvah, ko pozivamo na glasovanje za KPI, temveč da spada skrb za zakonsko zaščito slovenske manjšine med naše osnovne naloge in da je za nas važen del boja za demokratični na-predek.

Tudi slovenska manjšina v svoj celoti se ni zbudila šele včeraj in ni le sedaj opozorila na svoja odprta vprašanja vlado in politične sile, ki jo sestavljajo. Če bi naredili seznam posegov, nastopov, pozivov in pritiskov, ki so bili storjeni za globalno rešitev slovenskega vprašanja, bi res kar dolgo pisali.

A vendar, kljub vsemu, smo še tu in čakamo, da se sedanji »gospodarji« Italije zavedejo, da smo živi, delavni, aktivni, da smo del državne stvarnosti in da tudi za nas predvideva državna ustava rešitev.

Država je že v glavnem uredila vprašanje in položaj obmejnih narodnih manjšin kar v dveh deželah s posebnim statutom, in celo na dva različna načina. Saj so pristojni parlamentarni in državni organi uredili vprašanja, ki so bila prisotna v Dolini Aoste na en način, in na povsem drugačen način v Zgornjem Poadižju. Se pravi, da so na razpolago v Italiji celo različne možnosti reševanja podobnih problemov in različni instrumenti za ureditev odprtih manjšinskih vprašanj. Ne drži torej noben izgovor češ je nemogoče ali težavno reševati manjšinska vprašanja.

Kar se tiče slovenske manjšine so celo na razpolago še specifični »instrumenti«: mednarodni dogovori, ki jih je Italija podpisala z Jugoslavijo in ki ustvarjajo vse potrebne pogoje za ureditev slovenskega manjšinskega vprašanja preko vsedržavnega zakona.

V parlamentu, in sicer v Senatu, ležijo že leta in leta predloženi osnutki KPI, socialistične stranke, Slovenske skupnosti, in čakajo na odobritev. Nekaj manj let čaka osnutek krščanske demokracije, ki pa je, kot vemo proti koristim Slovencev v Italiji. Letos je predložila svoj osnutek tudi nedovisna levica.

Torej: predlogov ne manjka. Vsebine so kar podrobno izdelale razne politične skupine, se pravi niti idej, niti možnih primerov rešitve posameznih odprtih vprašanj ne manjka.

V Senatu se je v tej mandatni dobi iter v prvi komisiji za ustavna vprašanja tudi pred meseci začel. A nadaljevanje del je izredno polževo.

Jelka Gerbec

Zakaj so politične sile, ki vladajo v Italiji, tako počasne? Zakaj manjka politična volja? Česa se ti ljudje bojijo? A je res samo vprašanje pomanjkanja časa? Prva komisija v Senatu res toliko dela, da ne more najti nekaj ur za slovensko vprašanje, ko je gradivo zelo bogato in že vse pripravljeno? Ne, ni to. Onih 15-20 minut, da se je imenoval ožji odbor za poenotenje osnutkov in da so se določile avdicije je končno komisija le našla. Ožji odbor bi se lahko sestal od takrat na raznih sejah. Bila je pa doslej le ena seja, nepopolna in brez pravega zaključka. O avdicijah je govora že mesece in mesece. Še danes pa nimamo nobene gotovosti da bo delagacija ustavne komisije prišla obiskat deželo, tri pokrajne in slovenske ustanove in organizacije. Na hodniku je bilo govora da bodo avdicije nekoč 7. in 8. januarja. Ali bo tako? Ne bo zopet nekdo vtaknil svoj parkelj vmes in vse zopet razmetal?

Zakaj se stvari tako zavlačujejo? Zakaj?

Tokrat niso volitve blizu, vsaj ne doslej! Vsaj ne, upoštevajoč poznan kole-dar volilnih možnosti. Maja meseca bodo v Italiji deželne volitve, res. A gre za deželo z navadnim statutom. Pri nas pa imamo deželo s posebnim statutom. Res bodo ponekod volitve za male občine. A naj bi že sedanje zavlačevanje povzročale upravne volitve na Tržaškem, celo v slovenskih občinah? Naj bi lažna bojazen določenih vladnih strank, da izgubijo glasove na desno, če bi dovolile nadaljevanje razprave v senatu o slovenskih pravicah, že danes preprečevala omenjeno razpravo? Ne. Gotovo ne.

Očitno gre za nekaj drugega. Vladne stranke so močno razklane glede rešitve slovenskega vprašanja. Socialistična stranka je predložila osnutek, ki je zelo podoben onemu komunistične partije in onemu Slovenske skupnosti. Tudi neodvisna levica ni načelno daleč od treh osnutkov omenjenih strank. A ti štirje osnutki so vsi zelo daleč od krščanske demokracije, ki ne priznava vseh Slovencev v Italiji, jih ločuje na razne stopnje po teritorialni pripadnosti, ne priznava Slovencev videmske pokrajine, ki se izražajo kot taki, slovenske identite; ne dopušča da bi vsi Slovenci v ostalih pokrajinah, kaj še v videmski, mogli rabiti materini jezik v javnih uradih, noče pristati, da bi za Slovence v Benečiji odprli slovenske razrede.

Poleg tega, kljub izjavam vlade, da ne bo predložila svojega osnutka, kroži povsod v Furlaniji neki vladni osnutek, še mnogo slabši od onega, ki ga je predložila KD, in ki mu botruje po vsej verjetnosti socialdemokratska stranka, ta pa, dobro vemo, se je v vseh teh letih

do Slovencev izkazala še bolj mačehovska kot KD!

Očitno torej petorica na vladi ne ve kaj bi počela! Očitno ne najde poti, da bi se o slovenskem vprašanju zedinila. Okoli slovenskega vprašanja pa ne mara razbiti svoje (vemo kako trde!!!) enotnosti!

Zato čakamo Slovenci, določene vladne stranke pogojujejo njih desna volilna krila, ki hočejo nadaljevati šovinistično politiko zatiranja Slovencev in njihove asimilacije ter preprečujejo izvajanje ustavnih načel za slovensko manjšino. Zato neizbežno pogojujejo vlado. Vlada pa se doslej ni znala otresti njihovega težkega vpliva. Tega tudi ne mara storiti.

Kaj početi?

Zbrali smo se v Gorici, pred nekaj meseci, v Čedadu v okviru beneških dne-vov, v Trebčah ob postavitvi dvojezičnih tabel, na treh mogočnih, enotnih manifestacijah, da bi javno izpričali odločno zahtevo po slovenskih pravicah in globalnemu zakonu. To voljo moramo še naprej trdno in enotno izraziti na vseh mogočih ravneh.

A ob srečanjih se moramo strniti z italijanskimi demokratičnimi dejavniki in množicami. Ne smemo se zapirati vase in gledati na vso italijansko stvarnost kot na nasprotnika, ki nas prezira in nam zanika pravice. Med italijanskim ljudstvom je velik potencial demokracije, ki se mu moramo približati. Dovoliti mu moramo da hodi z nami, da se izrazi za priznanje naših pravic.

Danes je nujna pot, neizbežna naloga nas vseh, če hočemo privedi boj za slovenske pravice do zaključka, do rešitve: skupaj vsi Slovenci, skupaj vsi Slovenci in demokratični Italijani. Vendar te ne smejo ostati samo besede. Moramo preiti k dejanjem.

Uresničiti moramo to skupno častno nalogo.

Znanstvena fantastika

V določenih krogih naše manjšine se razvema nova, ne povsem nedolžna manija za znanstveno fantastiko. Kot pri nekaterih računalniških igrah, za katere se navdušujejo najmlajši, se v nekaterih glavah oblikujejo razne kombinacije na temo notranje dialektike med komunisti, kot če bi bila dialektika sama na sebi nekaj zelo redkega ali kar naravnost edinstvenega med nami. Kombinatorika se nato še spaja s sposobnostjo iskanja »ozadja«, katero tako radi postavljajo v ospredje pri nekaterih »revolvercajtungih« vzdolž našega polotoka. Iz takih znanstveno fantastičnih kotlov smo slišali marsikaj zanimivega, resnega pa malo ali nič. Škoda, da ji je nasedel tudi nadebudni dopisnik ljubljanskega časopisa iz Trsta in v svoji naivnosti zamenjal literarno fikcijo za golo resnico.

Nabrežinski župan Fonda si je drznil govoriti slovensko pred kraljevičem

Dogodek je znan, čeprav smo mislili, da se je zaključil z razčiščenjem med socialističnim tajnikom v Nabrežini in županom, tovarišem Pavlom Fonda. Tajnik nabrežinske sekcije PSI je namreč poslal nabrežinskemu županu, komunistu dr. Pavlu Fondi, pismo, v katerem protestira zato, ker je župan med sprejemom angleškega kraljeviča Charlesa najprej govoril slovensko, nato na italijansko in angleško. Kopijo pisma so poslali vsem članom nabrežinske sekcije PSI in je torej bilo usodno, da prej ali slej prodre v javnost.

Dr. Pavel Fonda je pojasnil, da je ravnal povsem zakonito in normalno. Vsaka polemika o tem je torej nesprejemljiva in nesmiselna. Pravzaprav se nima kaj opravičevati, če je v svojih nastopih zajamčil (kot je praksa) enakopravnost govoric obeh narodnosti, ki živita na ozemlju nabrežinske občine.

Stvar je v bistvu šla od acta, vendar se je oglasila nabrežinska sekcija SSK, ki je v občinskem odboru in je bila torej seznanjena (iz korektnosti) z vsebino pisma. Kost je bila preokusna, da bi vanjo ne ugriznila in je ne izkoristila v predvolilne namene. Čeprav je bila zadeva razčiščena, je SSK počakala nekaj tednov, nato pa poslala v javnost sporočilo, v katerem obsoja nabrežinske socialiste, v isti sapi pa napada KPI in župana dr. Fonda, češ da

sta o zadevi molčala. SSK dopušča torej celo možnost, da ima KPI glede enakopravnosti obeh jezikov različna stališča...

V tem grmu tiči zajec. SSK ni šlo za polemiko s socialisti, pač pa za napad na KPI in župana dr. Fonda, ki je v vsej zadevi edini, ki je ravnal načelno in dostojno.

Odgovor sekcije KPI «Enrico Berlinguer» je bil, seveda, jasev in nedvoumen. KPI se na vseh ravneh bori za enakopravnost slovenskega in italijanskega jezika. Zato se je polemična pripomba SSK ne tiče. KPI obsoja tudi predvolilne špekulacije s podobnimi zadevami.

Kajti dolžni smo bralcem še dodatno pojasnilo, zakaj govorimo o volilnih špekulacijah. Med slovenskimi socialisti v Nabrežini kroži namreč razlaga, zakaj je tajnik nabrežinske sekcije začel konkurirati demokristjanom v napadih na dr. Fonda. Tudi njemu, kot voditelju SSK, gre na živce ta slovenski komunistični župan v Nabrežini, ki se uveljavlja brez demagogije in kričavosti, pač pa z resnotjo, vestnostjo, delavnostjo in dostojanstvom, pa tudi z ugledom, ki ga že od nekdaj uživa pri Italijanih in Slovencih v nabrežinski občini.

Zakaj se ne moremo znebiti vtisa, da gre za dvojno volilno špekulacijo SSK in PSI. V Nabrežini krožita dve matematični razlagi: socialisti želijo dobiti na prihodnjih upravnih volitvah svojega

tretjega svetovalca, SSK pa četrtega. Za to potrebujeta SSK 60 glasov, PSI pa 150. Toda kje dobiti te glasove? V SSK so prepričani, da jih lahko dobijo pri slovenskih socialistih. V PSI pa je kdo prepričan, da Craxijev «zalet» ne zadostuje in da je potrebno uveljaviti PSI kot zaščitnico interesov italijanskega prebivalstva v devinsko-nabrežinski občini.

Vse ka kože občanov, Slovencev in Italijanov. Iskreno povedano se nam zdi začetek volilne kampanje pod tonom, slab in nekoristen. Prepričani smo tudi, da bi morala tako SSK kakor PSI raje povedati, kaj nameravata storiti v primeru, da bi jim volilci dali tistih 60 oziroma 150 glasov. SSK naj, naprimer, pove, ali se želi tudi v Nabrežini povezati z demokristjani in listarji, kot povsod drugod, kjer nastopa in ima izvoljene svetovalce. Socialisti pa bi tudi morali pojasniti, ali so za obnovo napredne demokratične občinske uprave in pod katerimi pogoji.

Naš zaključek je zato kar se da prost. KPI je edino jamstvo za ohranitev napredne domače uprave v Nabrežini, pa tudi edina brez špekulacij jamči rasnično enakopravnost med Slovenci in Italijani, jih ne izkorišča enega proti drugemu v volilne namene. Tega naj se zavedajo naši ljudje, ki so razsodni in znajo ločevati med dejanji in špekulacijami.

Po komemoraciji na openskem strelišču

Na openskem strelišču smo tudi leto počastili spomin na obsojence drugega tržaškega procesa: Tomažiča, Ivančiča, Kosa, Bobka in Vadnjala. Na strelišču se je skozi ozka vhodna vrata in pred očmi policijske straže zbralo precejšnje število ljudi. Prinesli so vence, da so jih položili pred spominsko beležje, marmornato ploščo na prostoru, kjer so fašistične svinčenke pretrgale nit življenja tem junakom, ki so bili znanilci upora primorskega ljudstva. Ljudje so se zbrali, na predvečer 40-letnice osvoboditve, skorajda ilegalno, na strelišču, kje vsak drugi dan odmeva jo strelja za športno vežbanje. Za mnoge demokrate svetli kraj, kjer se je prelivala kri, je namreč za oblasti še vedno nekaj spornega in takega, kar ni vredno počastitve. Mar zato, ker so bili slovenske narodnosti? Tržaški župan Richetti je domačin organizacijam, ki zahtevajo spomniško ureditev clotnega prostora, kjer je padlo tudi 71 talcev, je odgovoril, da še «proučuje zgodovinske okoliščine», kar nekako dopušča možnost drugačne zgodovinske ocene tistih dogodkov.

Župana moramo, seveda, vprašati ali se morda strinja z neznanim časnikarjem agencije ANSA, ki je naše obsojence označil za «teroriste» ali pa mu še ni jasno, kaj so zakrivil talci? Tak odgovor tržaškega župana Richettija je za nas naravnost žaljiv in mu ga ne bomo odpustili.

Na openski svečanosti je poleg domačinke spregovoril tov. Spetič. Napovedanega italijanskega govornika (ni še jasno ali prof. Pesanteja ali pa Cecchinija) ni bilo. Pozneje so se v tisku pojavila opravičila socialistične stranke, kateri sta napovedana govornika pripadala.

Tu se nam odpira vprašanje, ki ga bomo morali prej ali slej razčistiti in sicer oblike organiziranja takih komemoracij, vsaj ko gre za zgodovinske dogodke, ki se ne tičejo ene same vaše skupnosti, pač pa vseh slovenskih in italijanskih antifašistov.

To so primeri Bazovice in openskega strelišča, v kratkem pa se bo odprlo tudi vprašanje prireditve proslav 40-letnice

zmage in osvoboditve.

Bazoviško proslavo je doslej prirejal «odbor», v katerem so tudi znaki določene zgodovinske dediščine. Značilno je, naprimer, da v njem ni borčevskih organizacij. Na Opčinah pa prirejajo spominski svečanosti (za talce in obsojence drugega procesa) prav borčevske organizacije skupaj z domačini, vendar na osnovi tihega dogovora o vplivu dveh delavskih strank, ki si delita slovenskega in italijanskega govornika. Letos sta obe manifestaciji izpadli nekam čudno zaradi pasivnosti PSI, ki obakrat ni poslala napovedanega italijanskega govornika. Prvič ga je za par minut nadomestil prisoten socialistični odbornik, drugič na njihče, če izvememo krajše pričevanje soobsojenca Postogne, ki pa ne pripada socialistični stranki.

Lahko razmišljamo o razlogih takega početja, vprašati pa se moramo, ali naj se ta «delitev» govornikov nadaljuje, z vsemi poseldicami. Minili so namreč časi, ko je italijanske socialiste zastopal na takih proslavah Bruno Pincherle ali kdo izmed njemu podobnih.

Prireditve: neizkoriščen potencial

V petek 14. in soboto 15. t.m. je KPI priredila v Rimu prvo vsedržavno konferenco o prdstavah. Bila je to obširno zasnovana konferenca, saj je beseda tekla o vseh tistih dejavnostih, ki jih italijansku beseda «spettakolo» zaobjema. V bistvu je šlo za iskanje povezav in soodvisnosti med panogami kot so TV proizvodnja, film, gledališče, glasba, opera itd.

Razprava je temeljila na uvodnem poročilu, ki ga je podal Gianni Borgna. Z izčrpnimi podatki je prikazal dokaj temno sliko italijanskega sveta špekta. Strmo namreč pada obisk v kinodvoranah in gledališčih. Vedno manj ljudi gre v opero ali koncertne dvorane, več se samo prisotnost na nogometnih igriščih, v plesnih dvoranah in za video-igrami (videogames). Ot tem seveda strmo pada tudi domača proizvodnja. Nad vsem tem pa ledijo multinacionalne družbe špekta. Tu se je razprava najbolj razvnela. Dejstvo je, da multinacionalne družbe preko italijanskih zasebnih TV postaj plasirajo na naše tržišče velike količine najrazličnejših proizvodov: od športa pa do nadaljevanj.

Tako je predstavnik Canale 5 brez pomislekov dejal, da je Brazilja sicer kulturno inferiorna, ker pa ima razvito zasebno produkcijsko mrežo, zmoro nadaljevanke, kot so «telenovelas».

Prav ob tej točki so prisotni sprožili alarmi zvonec. Italijanska televizija ne proizvaja več kvalitetnih filmov, nadaljevanj itd. ampak tekmuje z zasebnimi televizijami mi na najnižji kvalitetni stopnji.

Ace Mermolja

Operne hiše se podreajo zahtevam tujih založnikov, ki imajo monopol nad proizvodnjo plošč in kaset. V gledališčih velja zakon zvezdniskega sistema; uspeva le tisti, ki se je «poslavil» na televiziji.

To pa pomeni konec iskanja in eksperimenta in seveda blokado za vstop novih igralcev, režiserjev in piscev. Proizvaja se to, kar gre najbolj gotovo v dobiček.

Pri ugotavljanju tega stanja je seveda najostrejša kritika padla na državo, na njene organe, na vlado. V kaosu ni namreč ustreznih zakonov, ki naj bi določili prostor zasebnemu in javnemu. Ni zakona, ki naj določa pravice in dolžnosti zasebnih TV in radijskih postaj. Ni zakona, ki naj poda jasne kompetence, zakona za gledališča in se tisti zakoni, ki so, so neprimerni.

Skratka, država samo regulira določene odnose, ne nastopa pa z jasnostjo, ne ščiti domače proizvodnje, ne deluje kot vzodbudni dejavnik v boju za kvaliteto.

Prav o vlogi države je spregovoril v svojem zaključnem posegu tov. Minucci. Dejal je, da ne gre tu za ustvarjanje monopolov, ampak za to, da država nastopi kot aktiven člen v iskanju kvalitete, pri valorizaciji domačega proizvoda, saj je le tako mogoče spremeniti svet špekta, ki dane doživlja krizo, v aktivno industrijo.

Prav tu so bile med stališči KPI in posegi ministra Lagoria, posebno predstavnikova KD in PSI občutiti bistvene razlike. Vsi so sicer hvalili pobudo KPI, v bistvu pa so izražali mnenja, ki ne kažejo, da bi si želeli korenitih sprememb. Poudarili so tudi svobodno tržišče, ki ga naša partija ne zanika, saj govori o aktivni kulturni industriji.

Slišali smo na primer tezo da ni nujno stalna gledališča uživajo prednost pred zasebnimi, nasprotno; javna lahko postanejo tudi zasebna gledališča. Ostro pa naša stranka nasprotuje nesmotrni liberalizaciji pomanjkanju norm, kar se že povzročilo veliko škode.

Pa še nekaj bistvenih misli gre tu naštet. Poudarek na tem, da mora biti kultura svobodna. Rimski odbornik za kulturno tov. Niccolini je Naglasil da je prav, da je politika v kulturi in da javne uprave imenujejo predstavnike v upravnih svetih, vendar se more delo politike tu ustaviti. Ne sme priti do lotizacije, stranke morajo same sebi vzeti del oblasti in pustiti kulturnikom, da svobodno delajo in da so predvsem nosilci umetniških in kulturnih tendenc in do niso le igrače v ostri strankarski logiki. To tezo je poudaril tudi tov. Minucci, ki je glesno zagovarjal avtonomijo kulture. Pri tem pa je poudaril, da je v novem svetu komunikacij, informatike in robotike kultura ena izmed zmagovitih šans Italije. Verjetno Italija ne bo tekmovala v vesoljskih poletih, je dejal, lahko pa v mednarodni delitvi dela tekmuje na področju kulture; zaradi izjemne dediščine, zaradi tradicije in tudi sedanega, neizkoriščenega potenciala.

Kras: džungla urbanističnih zakonov

Redkokdo je verjetno v dnevnem tisku zasledil novico, da je deželni svet pred kratkim odobril zakon o znižanju predpisane minimalne višine stanovanj, ki ga je predložila KPI.

Pa niti ne moremo zahtevati, da bi se ta novica razširila v javnost. Saj takšna deželna uredba še ne pomeni, da bomo odslej lahko gradili nižja stanovanja. To se zdi morda protislovno nekomu, ki se še ni nikoli znašel sredi goščave zakonov o urbanističnem načrtovanju.

Obrazložitev je preprosta. Deželno uredbo morajo prej občine vključiti v svojo zakonodajo. Do tedaj dejansko ne velja. In to mora storiti vsaka občina zase.

Ne smemo se torej čuditi, če v Križu na eni strani ceste gradijo nove hiše, na drugi pa ne smejo dodati niti prostora za kopalnico. Je pač druga občina!

Če malo pogledamo, koliko zakonov, državnih, deželnih in občinskih, se na tem področju križa, nam bo takoj tudi jasno, zakaj so parcele strokovnjakov

tako visoke, da se naši nameni popravljanja stare hiše ustavijo že pri njih.

Splošni državni zakon o urbanizmu izhaja iz (!!) leta 1942. Očitno po vojni naša država ni potrebovala načrtnega razvoja na tem področju, kot dokazujejo cela predmestja, zgrejena brez dovoljenja. Na podlagi tega zakona se morajo sestaviti točnejši načrti na ravni regij. To se je za našo deželo zgodilo v letu 1978. Deželni načrt so morale nato občine dopolniti s podrobnimi načrti. Zadnje še čakamo za vasi Prosek, Kontovel in Križ. Metdtem so seveda občine same skrbale za urbanistično rast in zato pripravile neskončno število pravilnikov, zakonov, uredb in pod. Ukrepi seveda odsevajo trenutno politično usmerjenost uprave, po drugi strani jih pa pogujejo možnosti občine in njeni interesi.

Razumljivo je namreč, da imajo občine interes za čimvečjim številom prebivalcev, saj je od tega odvisen tudi njen dohodek, ki je tem višji, čim več je premožnih stanovalcev.

Ob pregledovanju te ureditve se nam poraja vrsta dvomov. Ni morda, na primer, zapletenost in stalno spreminjanje normative le sistem, da se človek v njej ne znajde in ga torej sili, da se obrača na določene kroge? Ni morda tudi to idealni življenjski prostor za funkcionarje, ki lahko, proti majhni «zahvali» ali pod pritiskom političnih sil, dajo ali ne dajo dovoljenja in za odločitev vedno najdejo pravi zakon?

In končno, so strogi zakoni, s katerimi se moramo spoprijemati pri modernizaciji naših kraških bajt, res namenjeni zaščiti zunanega videza zgodovinskih jeder? Ali so morda le dodaten pritisk, da Slovenci zapustimo naše vasi, prodamo hiše petičnim meščanom, ki si v njih delajo moderne vikendice, sami se pa reselimo v mestna stanovanja in se tam porazgubimo?

Samo na ta način lahko interpretiramo zakonodajo, ki do skrajnosti ščiti zunanji izgled vasi, niti najmanj pa ne upošteva potreb prebivalstva.

Tatjana Čuk

ENRICO BERLINGUER

Orwell se je motil, računalnik ponuja nove možnosti

Z E. Berlinguerjem se je pogovarjal *Ferdinando Adornato*; pogovor je bil objavljen v *L'Unità* 18. decembra 1983

Kdaj si bral «1984» in kakšen je bil tvoj odziv nanj?

Bral sem ga leta 1950, brž potem, ko je izšel v italijanskem prevodu. Moj tedanji odziv pa je bil verjetno zelo pod vplivom izrabljanja te knjige v časih hladne vojne: protisovjetskega in protikomunističnega. Dejansko so v državi, ki jo je bil opisal Orwell, videli prispodobo Sovjetske zveze. Danes temu ni več tako. Danes jo je moč vnovič prebrati z večjo odmaknjenostjo in je tudi moč ceniti nekatere rezultate avtorjeve intuicije. Kljub temu pa se mi zdi, da ima ta roman pomankljivost odločilnega pomena: prežema ga obsedeno prepričanje, po katerem je konec posameznika in njegovega izražanja v družbi neizogiben, to pa pogojuje celotno zasnovo. Prav tako pa pogojuje tudi «prerokbo». Orwell jo je zapisal leta 1948. Kaj pa se je dogajalo na svetu od tistega časa sem? Kajpada smo bili tudi priče krepitvi avtoritarnih in despotičkih teženj, vendar pa je bila temeljna črta svetovnozdgovinskih procesov drugačna: treba je pomisliti na veličastni proces osvobajanja, ki ga predstavlja propadanje kolonialnih imperijev, in torej na prebujanje celih narodov, ki so bili poprej zatirani (pa ne zaradi uporabe računalnikov); treba je pomisliti na nove pridobitve, ki so jih dosegle proletarske in revne množice v industrializiranih deželah, treba je pomisliti tudi na proces osvobajanja žensk. Kaj drugega naj bodo vsi ti podatki, pojmovani kot celota, če ne znamenja splošnega svetovnega procesa kulturnega vzpona ljudi? Ne, če opazujemo zgodovino po drugi svetovni vojni, bomo ugotovili, da se je svet izneveril «prerokbi» Orwella. Svet se je razvijal v drugo smer.

Drži, vendar pa se elektronska revolucija šele začela. Njenega razvoja si zazdaj še ne moremo predstavljati.

Kakšna naj bi bila po tvojem mnenju ta tretja industrijska revolucija: prihodnost svobode ali prihodnost avtoritarizma? Rad bi te opozoril na zanimiv podatek: ko je knjiga nastala, so jo razlagali kot prispodobo sovjetskega despotizma. Dandaneu zgodovinar iz te dežele, kot je Medvedev, v članku, ki ga prav tako objavljamo (*L'Unità*, 18. decembra 1983), zatrjuje, da bodo računalniki sprožili proces osvobajanja. Po drugi strani pa prispevki, ki jih posvečamo Ameriki, opozarjajo na to, da se prav

tam, kjer je dosegla elektronika največji napredek, že pojavlja hud strah.

Mislím, da je najbolj ustrezno stališče, s katerim naj bi se srečevali z novimi tehnološkimi revolucijami, v tem, da jih obravnavamo kot same po sebi «nevtralne». Rezultat teh revolucij dejansko — tako kot se je vedno dogajalo tudi v preteklosti — ni odvisen od samega orodja, marveč od načina, na kakršnega so ljudje sklenili, da ga bodo uporabljali. Da bom bolj jase, naj povem, da vidim možnosti za dva sočasna procesa: po eni strani za uporabo mikroelektronike na način, ki bo okrepil oblast prevladujočih gospodarskih skupin, oblast, ki jo na kratko imenujemo vojaškoindustrijski kompleks. Po drugi strani pa vidim veliko razprostranjanje novih znanj, kar lahko privede k obogatitvi vseh civilizacij.

Kaj pa glede Sovjetske zveze in Združenih držav?

Podatki, ki si mi jih posredoval, so zanimivi. Vendar pa si ne bi drznil izrekati prerokb v tem smislu. Ne bi si drznil trditi, da bodo računalniki v Sovjetski zvezi zanesljivo privedli k osvoboditvi in da bo po drugi strani v Združenih državah prišlo do vzratnega razvoja. Prerokbe prepustimo Orwello. Četudi se je z njimi zmotil.

V bistvu praviš: začenja se spopad za «nadzor» nad to revolucijo. Vendar pa nas Carlo Bernardini opozarja na to, da se tako ZSSR kot ZDA zanašajo na pasivnost podložnikov. Ta pasivnost pa je ovira v boju za «nadzor» nad novimi tehnologijami...

Pripombe Bernardinija ne bi omejeval samo na obe največji sili. Vlade malodane vseh držav sveta računajo s pasivnostjo svojih podložnikov, v omenjenih obdobjih, ponavadi v revolucionarnih ali porevolucionarnih obdobjih ali nasploh v obdobjih, ko sta nastala potreba in hotenje po tem, da bi se začele nove etape v življenju ljudstev, so se pojavljale vlade, ki so se opirale na pobudo množic.

Toda ko zdaj opazuješ svet v tem letu 1984, ki se začela, kam bi postavil poučilen dalek: na pasivnost ali na nove scenarije pobudništva in ustvarjalnosti?

Različno. Sodba se lahko spremeni glede na vprašanje ali deželo, o katerih je govor. Vendar pa obravnavam mirovno gibanje kot dejstvo, ki je izjemno pomembno za naš čas in ki mu je usojeno, da se bo v skladu s tem močno razvijalo. Pa ne samo zato, ker gre za gibanje, katerega cilj je postaviti se po robu in preprečiti najhujšo nevarnost, nevarnost jedrske vojne, marveč tudi za to,

ker gre za gibanje, ki v svojih različnih mednarodnih pojavnih oblikah izhaja iz osveščanja, ki zajema vse plasti življenja te naše civilizacije. V njem se izraža volja milijonov in milijonov ljudi, ki nočejo dovoliti, da bi o temeljnih vprašanjih njihovega življenja in njihove prihodnosti odločali drugi: vlade, aparati, vojaškoindustrijski kompleksi. Ne, ne odkrivam samo nevarnosti, ki jo predstavlja pasivizacija. Raje bi opozoril na nevarnost, ki jo predstavljajo novi izrazi ideološkega ali verskega fanatizma, ki lahko prevlada v tej ali oni deželi.

Tudi na Zahodu?

Da. V mislih nimam samo Homeinija. Ali morda politika Reagana ne terja od Američanov prvin čvrste ideološke zvestobe njegovim «načelom»? In ali Reagan, ko je opredeljeval ZSSR, ni uporabil takšnega srednjeveškega izraza, kot je «cesarstvo zla»? In še: ali se v zadnjih letih ni v prenekateri državi širil močan pritisk nacionalizma?

Ali imaš v mislih britansko-argentinski spopad za Falklandske otoke?

Tudi. Argentinski generali so «udarili» tako, da so postavili zahtevo, ki bi bila lahko tudi upravičena, ker je v bistvu terjala ukinitve ostanka kolonializma: vendar pa so to storili samo zato, da bi se po tej poti ubranili pred tisto krizo notranjega soglasja, ki jih je začela vznemirjati. Sicer pa je njihova «popularna» operacija vse do poraza uspevala. V Veliki Britaniji pa se je dogajalo isto. Sklicevali so se na ranjeni ponos. In tudi pri svojem odzivu je gospa Thatcher lahko računala na široko podporo javnega mnenja. Vendar pa ne gre samo za Falklandske otoke, Enako se je dogajalo z Reaganom in Grenado. In tudi s Francijo v Libanonu. Zelo sem bil zaskrbljen, ko sem bral o odstotkih soglasja, ki so ga francoska preverjanja javnega mnenja pripisovala v prid vojaški represaliji. Zaskrbljen sem bil zato, ker je tudi leva vlada ustvarjala vtis, da se hoče opirati na čista imperialistične zvrsti.

Toda nacionalizem je fancosko izročilo par excellence.

Mar nisi bil ti tisti, ki je vedno govoril, da se tudi leva vlada ne more postaviti po robu izročilu lastne dežele?

Ne more in ne sme se postaviti po robu dobremu izročilu, mora pa se upreti tistemu, ki pomeni vračanje nazaj.

Dotaknila sva se teme levece. Skušajva jo za hip poglobiti. Mnogi pripevki opozarjajo z velikim strahom pred prihodnostjo na kulturno in politično zaostajanje levece glede vprašanj v zvezi z elektronsko revolucijo.

jo. Ali je tvoje mnenje tudi takšno?

Predvsem bi veljalo povedati, da v okviru italijanskih vlad ni bilo in ni nikakršne zavesti o obstoju takšnih vprašanj. O tem priča tudi stanje na področju raziskav. Kot partija smo se začeli lotevati teh vprašanj na različnih koncih. Vendar pa zanesljivo drži, da je prišlo do zaostanjanja. To pa kljub dejstvu, da so razumniki in raziskovalci levice že naredili pomembne analize teh vprašanj. Dejal bi, da se zaostanek naša predvsem na splošno zavest partije in ljudi o pomenu teh tem. Glede tega vprašanja se v Italiji dejansko zanašajo na pripadnost dežele krogu industrializiranih držav.

Mar meniš, da bi bilo koristno, če bi KPI, prehitevajoč na ta način vlado, sklicala veliko vsedržavno konferenco, ki bi zajela raziskave in analize o prihodnosti elektronske Italije?

Približno pred letom dni in pol sem na kongresu FGCI (mladinska organizacija komunistične partije, op. pr.) predlagal zamisel o sklicanju posvetovanja o futurologiji, kjer naj bi se ne lotili le gospodarstva in industrije, marveč celotnega loka vprašanj, ki se nanašajo na našo prihodnost...

Morda si si izbral napačno besedo: futurologija spominja bolj na znanstveno fantastiko kot pa na konkretno »programiranje« prihodnosti...

Ta izraz sem uporabil zato, da bi z njim opozoril, da danes ni sporni samo proizvodni red in struktura zrelega kapitalizma, marveč se soočamo s pravo pravcato »svetovno krizo«. Živimo v obdobju, ki po mnogih plateh stoji visoko v zgodovini človeka tako glede na možnosti kot tudi glede na tveganja. Preplah se ne nanaša samo na razmerje med državo in elektroniko, marveč tudi na reke, jezera, morja, zrak, ki ga dihamo, na atmosfero in na toposfero Zemlje. Nad človeštvom pa visi tudi mōra naraščajočega pomanjkanja prehranbenih virov.

To je tudi tisto, zaradi česar sem razmišljal o posvetovanju, na katerem bi združili raziskave in analize z različnih področij: fizikalno, kemijsko, biološko, antropološko, demografsko, informacijsko, medicinsko znanost. Šlo naj bi v bistvu za posvetovanje, ki bi se prihodnosti lotilo z nekaj domišljije, ki pa bi se še vedno opiralo na spoznanja in predvidevanja različnih znanosti. Mislim, da je napaka, da tega še nismo uresničili.

In zakaj tega nismo uresničili?

Razlogov je veliko, enega pa bi rad posebej poudaril. V teh zadnjih letih smo se upravičeno osredotočili na temo boja zoper vojno. In še vedno je pred nami veliko dela, da bi v Italiji utrdili zavest, ki je v ZRN še bolj uveljavljena kot pri nas, namreč zavest o tem, da je vojna v resnici mogoča. Po drugi strani pa moramo biti previdni, da bi se strah pred popolnim, uničenjem ne sprevrgel v takšno obsedenost in neizogibnost, da bi angažiral vse moči in bi nam preprečil, da bi razmišljali tudi o drugih o namreč takšni, ki imajo korist od tega, da nam vsiljujejo »sožitje« z večnim tveganjem, da izbruhne vojna, saj nam tako ne preprečujejo samo tega, da bi

spoznali, da je vojno mogoče preprečiti, marveč tudi to, da je moč že danes živeti v drugačnem svetu.

Ostaniva še nadalje pri vprašanju elektronike. Kako bi se morala pripraviti partija, da bi se soočila s tem novim obdobjem?

Predvsem se je treba v kar največjem možnem obsegu polastiti poznavanja teh novih pojavov. Na vseh ravneh. Na tej podlagi je treba potem opredeliti ustrezne politične usmeritve v prihodnjem takšnemu spodbujanju, nadzoru in pogojevanju uvažanja sprememb, da pri tem ne bodo žrtvovane življenjske zahteve delavcev in državljanov. Vendar pa moramo biti zmožni prepoznati tudi vprašanja, ki se postavljajo v zvezi z družbeno sestavo partije. Mislim, da moramo sprejeti kot neizogibno dejstvo, da prihaja do postopnega zmanjševanja specifične teže tradicionalnega delavskega razreda. Gospodarska konjunktura lahko od časa do časa to težnjo pospeši ali zavre. Preko sindikalnih in političnih bojov je treba v takšnih primerih poseči v te procese, da bi se izognili temu, da bi dobili divji značaj in se izšli na škodo delavcev. Vendar pa je težnja takšna. Nekateri hočejo na podlagi tega narediti sklep, da je delavski razred mrtve in da z njim izumira tudi poglobljen pritisk v prid preobrazbi. Po mojem mnenju temu ni tako. Vendar pa pod pogojem, da bomo znali prepoznati in pridobiti za boj za socialistično preobrazbo druge sloje prebivalstva v katerih se prav tako v novih oblikah obnavlja podoba izkoriščanih delavcev, kot so intelektualni delavci, tehniki, raziskovalci. Kot delavski razred so tudi ti sila preobrazbe. Potem so tu še ženske, mladina...

Ali bi lahko šli tako daleč, da bi rekli, da bodo intelektualni delavci nadomestili tradicionalni delavski razred?

Gre za vprašanje, ki časovno posega zelo daleč naprej. Morda naprej za nekaj desetletij. Vendar pa industrijski procesi že danes silijo k temu, da bi ti sloji nadomestili znatne odseke delavskega razreda. Zdi pa se mi da je treba odločno zavrniti misel, da pomenijo ti novi procesi zanikanje marksizma in še posebej Marxove misli. Družbeni značaj proizvodnje (in tudi informacije kot proizvodnega dejavnika) je še vedno v protislovju z omenjenim značanjem vodenja gospodarske. Te Marxove ugotovitve tudi elektronska revolucija ni zanižala.

Vprašanje obstaja in je celo širše od tistega, ki ga postavljaš. Ne nanaša se samo na KPI in na množične stranke, marveč se nanaša na samo usodo in možnosti za kolektivno združevanje. Sam sem trdno prepričan, da gre za potrebo, ki se ji človek ne more odreči in ki se bo ohranila, čeprav v drugih oblikah, kakršne so bile tiste v preteklosti. Boj in pritisk množic bosta vselej nujna. Prav gotovo si je moč predstavljati svet, v katerem bo politika skržena na glasovanje in preverjanje javnega mnenja; vendar pa bi bilo to nesprejemljivo, ker bi pomenilo pačenje bistva demokratičnega življenja...

Vendar pa je že govor o »elektronski demokraciji«: ljudje kar doma odgovar-

jajo na vprašanja, ki jih postavljajo video terminali upravnih organov...

Upoštevati je moč tudi »elektronsko demokracijo«, omejeno na nekatere plati človekovega družbenega življenja. Mnenja sem celo, da bi morali posvetiti skrb temu, da bi bili pripravljeni soočiti se s to nevarnostjo tudi na zakonodajnem področju. Potrebne so natančne meje za uporabljanje računalnikov kot nadomestila za volivna telesa. Med drugim tudi ne verjamem, da bo moč kdajkoli spoznati, kaj ljudje mislijo v resnici, če bo edina oblika demokratičnega izražanja postal pritisk na gumb. Vsekakor ponavljam: mislim, da nihče nikoli ne bo zmožen zatreti naravne težnje človeka po tem, da razpravlja, se zbira in se združuje. Sleherni doba ima in bo imela svoja gibanja in svoja združenja, o tem ni dvoma. Glej na primer našo, ki jo sestavljajo pacifistična gibanja, ekološka gibanja, tisti, ki na takšen ali drugačen način nasprotujejo izenačevanju okusov in konformizmu: kdo bi si jih lahko zamislil pred štiridesetimi in celo dvajsetimi leti? Kajpada bo naloga strank v tem, da se bodo prilagajale časom in obdobju. In po tem je moč meriti njihovo vedenje: po njihovi sposobnosti prenoviti se.

Torej ne verjameš, da bi utegnile zgodovinske stranke, kakršne so tiste iz stare Evrope, postati zgolj stranke kot proizvod oglaševanja...

Utegnile bi, brez dvoma bi utegnile. Vendar pa se je treba pripraviti na to, da bomo znali biti taka stranka kot tudi mnenjska stranka. Nevarnost je v tem, da bomo postali zgolj prvo. Kajti to bi pomenilo ne samo obubožanje političnega življenja, marveč tudi človekovega življenja nasploh.

Nevarnost, na katero opozarjajo intelektualci, ki se ukvarjajo s to snovjo, je v tem, da teži gibanje kot proizvod oglaševanja k temu, da bi postopno izničil pomen besed, vsebinsko in bistvo določene usmeritve ter jo naredil plitvo v skladu z modelom reklamnega sporočila. Zmaguje tisti, katerega oglaševanje je bolj učinkovito...

Za tem in za podobnimi strahovi, na katere nas opozarjajo v zvezi z elektronsko revolucijo, se pogosto skriva tradicionalni način čustvovanja intelektualnih elit, ki se pred vsemi dejstvi, ki pomenijo podružbljanje kulture ali politike, umikajo z občutkom, da se bo to končalo tako, da bo uničilo življenje posameznika, ustvarjalnost in umetnost. Tako je bilo med drugim tudi pri Orwelju. Pri čem ni šlo za kakšno posebno novost, saj so bili pred njim drugi, ki jih je mučila ista »obsedenost« in ki so bili bolj pretanjeni pisci, kar velja na primer za Huxleya. Prepričan sem, da je treba imeti na splošno kritično stališče glede tega načina čustvovanja, ker se postavlja po robu širjenju kulture tudi tedaj, ko ne izraža želje po tem, da bi ohranjalo nekatere edsluzivne pozicije intelektualnega privilegija.

Günter Grass je v svojem članku napisal: da so intelektualci po drugi strani pripravljeni zagovarjati nasprotno dan po tistem, ko je prišlo do revolucije...

Ne, ne dolžim intelektualcev oportunitizma. Pravim le, intelektualci na

splošno ne sprejema rad pojavov podružbljanja in se pogosto, vendar pa pošteno in v dobri veri boji, da bo množičnost privedla k upadanju «kakovosti» civilizacije. Sicer pa se je to v zgodovini že dogajalo. Vstopenje novih množic v zgodovino je včasih povzročilo propad celih civilizacij. Ali rimski imperij v bistvu niso porušili barbari, ki so predstavljali prav «nova ljudstva»? Vendar pa je šlo za neizogibno dogajanje. Dogajanju te vrste se ni moč postaviti po robu tako, da se postavimo na stran «starega» ali da ohranjamo zaprt sistem kulturne dediščine. Kajti potem, ko je privedeno do skrajnosti, postane to stališče reakcionarno. Obdobja velikih preobrazb lahko začasno povzročijo tudi znižanje kulturne ravni, ustvarjalnosti in umetniškega ustvarjanja, vendar pa hkrati kot celota postavljajo na bojišče nove moči, nov intelekt in nove sile. Odločilen pomen ima pri tem sposobnost usmerjati in obvladovati te procese.

Renzo Vespignani pravi: računalnik bo ubil umetnost in ustvarjalnost. Mislim, da je moč v bolj splošnih okvirih s to pripombo povezati tudi strah prebno samoto in novo odtujitvijo, ki na splošno spremlja sleherni tehniški napredek.

Toda sleherni tehniški napredek ustvarja tudi nove potrebe in nove pojave oblike združevanja in solidarnosti. Tako se je vsaj dogajalo v prvi in drugi industrijski revoluciji.

Prav, vendar pa mi povej, kako si ti predstavljaš življenje, v katerem prebije človek dolge ure doma pred velikanjskim zaslonom, v katerem so na voljo videokasete, zaradi katerih utegne postati odveč tudi šola, kakršno poznamo zdaj? Kako si predstavljaš po predalih razporejeno življenje deklet, študentov, nameščencev, ki bodo našli sleherni obliko svojega podružbljenja že lepo pripravljeno doma?

Predvsem je treba videti, kakšne so vsebine teh oddaj, ki jih je moč sprejemati doma. Vsebine je lahko takšna, da bo potiskala ljudi v položaj večje osamljenosti, večje frustracije, večje sovražnosti do drugih, lahko pa se zgodi prav nasprotno. Pravim, da je zelo veliko odvisno prav od tega. Če bodo ta orodja postala izraz težnje, katere cilj je okrepiti sebična čustvovanja, potem bo zadeva seveda zelo negativna.

Torej trdiš: pozor na vsebino. Sredstvo samo po sebi nima moči...

Ne, upoštevati je treba tudi sredstvo. Očitno je, da bo dejstvo, da ljudje sploh ne bodo hodili v šolo ali pa bodo hodili vsaj za eno uro, vplivalo na življenje ljudi. Vendar pa si učinke tega danes še težko predstavljamo. Vzemimo za primer šolo in knjigo: razumljivo je, da bom zdaj zatrjeval, da je branje knjig nenadomestljivo in da bi moralo postati celo bolj pomembno. Prav isto pa bi trdil tudi za šolo, kajpada za šolo, ki bi bila močno prenovljena. Vendar pa si tudi v tej zvezi ne upam postavljati absolutnih trditvev. Težavno si je predstavljati računalnik, ki bi bil zmožen ustvarjati resnično poezijo ali umetniško delo in s tega gledišča je težavno ne upoštevati tisti opozorilni klic Vespignanija, ki si

ga bil omenjal. Vendar pa tudi ne moremo izključiti možnosti, da bo sam televizijski medij proizvedel visoko kakovostne reči, ki bodo ustrezale tudi najbolj pretanjenim in ustvarjalnim potrebam.

Tehnologija skratka ne bo uničila posameznika...

Nobena doba ni dosegla popolnega uresničenja posameznika, večine posameznikov. V preteklosti so bili mnogi posamezniki «uničeni» ne samo v moralni, marveč tudi v telesni razsežnosti. Pomisli na antične sužnje ali na polovljene in v Ameriko prepeljane črnce. Koliko je bilo ljudi, ki jim je v preteklosti uspelo, da so postali «posamezniki»? Veliko manj, kot jih je dandanes. Ali v kapitalističnem sistemu prezgodnja smrt otrok zaradi dela v prvi industrijski revoluciji ni bila uničenje? In ali dandanes otroci, moške in ženske, ki v tretjem svetu umirajo od lakote ali ostajajo nepismeni, niso «uničeni»? V teh primerih celo ne bi smeli govoriti o uničenju, marveč o pravem pravcatem preprečevanju rasti in človekovega življenja.

«Vsestranski človek» Marxa in Gramscija naj bi se torej rodil prav iz računalnika?

Postavimo zadevo takole: vsa ta sredstva ponujajo večje možnosti za doseganje vsestranske razsežnosti človeka ravno zato, ker so nosilci velikanske bogatitve znanja in ker nudijo možnosti za politehnično kulturo.

Carlo Bernardini piše: «Konec je časa dolgoročnih razmišljanj». Elmar Altwater dodaja: v Evropi ni več sil, ki bi bile zmožne izraziti velike utopije na račun družbe in države. Ali se strinjaš s takšnimi sodbami?

Tudi sam sem mnenja, da je vse večja potreba po tem, da bi politiko vnovič pretkali «z dolgoročnimi razmišljanji», z načrti. Kajpada mora takšna razmišljanja podkrepiti znanstvena analiza stvarnosti, kajti sicer se načrti spremenijo v prazne retorične razglase. Vendar pa je treba nekaj pristaviti: misel in delovanje socialističnega gibanja v Italiji (pa tudi v vseh drugih evropskih deželah) sta bila pod vplivom vizije, ki ni bila samo Marxova in ki je izvirala iz prosvetljenstva in kasneje iz pozitivizma. Na njeni podlagi je bila zgodovina človeštva zasnovana kot neprekinjen napredek v smeri k vse višjim ciljem blaginje, kulture, demokracije. Po določenih plateh je tudi kapitalistična ideologija v letih razcveta skušala ustvariti vtis, da se začenja obdobje nezaustavljivega napredka. Vse te ideologije so se izkazale za varljive: ni jih primanjkovalo v preteklosti in tudi v prihodnji človekovi zgodovini ne bo primanjkovalo nenadnih prekinitev, zasikov in tudi nazadovanja. Mogoča so bila tudi obdobja krute tiranije, fanatizma in zatiranja. Dandanes govore o Orwellu, vendar pa se spominjam starejšega in morda še boljšega pisatelja, Jacka Londona, ki si je v «Železni peti» zamislil dolgo obdobje, v katerem naj bi se ves civilizirani svet vrnil v razmere popolne tiranije. Treba se je zavedati, da te nevarnosti obstajajo in da se tudi nenehoma na novo pojavljajo v obliki, ki se razlikuje od tiste v preteklosti. Vendar pa je

treba imeti tudi pogum za utopijo, ki bi delovala «dolgoročno» za to, da bi uporabljali nova znanstvena odkritja za izboljšanje življenja ljudi in da bi hkrati zavestno usmerjali gospodarske in družbene procese. Ali je socializem kaj drugega kot to? Je zavestno in demokratično, se pravi neavtoritativno vodenje gospodarskih in družbenih procesov, z namenom doseči uravnotežen razvoj, družbeno pravičnost in rast kulturne ravni vsega človeštva.

Na začetku si dejal, da katastrofičnega scenarija za prihodnost ne odkrivaš v elektroniki, marveč v vojni. Postavi ti bom vprašanje, kakršnega so ti postavili že stokrat. Ali v resnici verjameš v to, da je globalna jedrska vojna mogoča?

Da, mislim, da je v resnici mogoča. Nobenega takšnega zgodovinskega zakona ni, zaradi katerega bi lahko trdili: nemogoča je. Naj se razum, ki je docela prežet z grozo, še tako izmika pred možnostjo, da bi nastopil konec človekove civilizacije, pa to ni zadosten razlog za to, da bi preprečili izbruh vojne. In dejal bi tudi, da je ta nevarnost v zadnjem času postala bolj oprijemljiva. Medtem ko je v določenem obdobju tako imenovano «ravnotežje strahu» dejansko delovalo kot sredstvo zastraševanja, pa se zadeve začenejo zdaj spreminjati. Tveganje se je povečalo predvsem zaradi naraščajoče nenadzorljivosti svetovnih gospodarskih in političnih procesov. Hkrati je prišlo do novega kvalitativnega preskoka v tehnološkem izpopolnjevanju orožja. Raziskovalci in strategji so prellili že reke črnila, da bi opisali te novosti: ko so na voljo orožja, s katerimi je moč zadeti nasprotnika v nekaj minutah, lahko zaradi tega nastane skušnjava, da bi sprožili prvi napad. Ali pa se pojavi strah, da bi postali žrtev takšnega napada, zaradi tega pa se — kot odziv na to — pojavi želja, da bi ga sprožili prvi. In seveda se potem pojavlja tudi zdaj že preverjena možnost napake, možnost, za katero so številni znanstveniki večkrat dokazali, da je stvarna. Gre na primer za napake v sistemih prepoznavanja: bral sem, da je v Združenih državah nekajkrat prišlo do takšnih napak, ki so jih potem po nekaj minutah popravili. Lahko si predstavljamo, da se je nekaj podobnega zgodilo tudi v ZSSR. Ta časovni razmik pa je moč z novimi raketami in drugimi orožji še skrajšati in tako lahko nastopi dan, ko napake ne bo več moč pravočasno popraviti. Raket, ko so izstreljene, pa ni več mogoče zaustaviti. Pa še več: slišim, da začenejo dandanes govoriti o «omenjeni jedrski vojni» ali «zmagoviti jedrski vojni». Že to je slabo znamenje, če se pogovarjajo na takšen način, če razmišljajo o tem, da je moč zmagati v jedrskem spopadu. In če kdo misli, da ga bo prestal neprizadet. Gra za zelo nevarno pojmovanje. Spominjam se filma Stanleya Kramerja iz šestdesetih let «Zadnja obala». Odvijal se je v Avstraliji. V Avstraliji, ki je bila edina dežela, ki se je izognila jedrskemu spopadu. Na koncu so bili vsi prisiljeni zaužiti tableto, da bi se ubili, ker so le tako pobegnili pred strahovitimi mukami, ki jih je povzročalo jedrsko sevanje, ki se je

počasi približevalo tudi tej zadnji obali v tej zadnji deželi sveta. V šestdesetih letih je bilo jasno, da jedrski spopad ne bo nudit nikomur priložnosti. Toliko bolj bi se morali tega zavedati danes.

Tukaj ima torej utopija malo priložnosti in je pod bremenom strahu pred takastrofo...

Ne, danes se bojujemo za cilje, ki bi jih lahko krstili tudi za «omejene», se pravi za to, da zaustavimo sedanjo novo spiralo oboroževanja. Vendar pa pravimo, da je treba doseči bolj napredne cilje: zamrzitev in postopno krčenje jedrskega, biološkega in kemijskega orožja vse do popolne prepovedi. Ali je moč v popolni razorožitvi videti «utopijo»? Mislim, da ne. Dandanes je po tehnični plati razorožitev že moč nadzorovati, medtem ko v preteklosti temu ni bilo tako. Menim, da bo razorožitev postala nuja, pa ne samo za to, da bi preživeli, marveč tudi za to, da bi rešili probleme človeštva — začevši z vprašanjem razvoja. Prav gotovo se zdi, da gre svet dandanes v povsem nasprotno smer, vendar par sem prepričan, da postaja tisto, kar je predstavljalo značilno utopijo socialističnega gibanja, danes spet zelo zgoče.

Geslo, ki je del socialistične in komunistične kulture, govori o «soncu prihodnosti». Tega je treba doseči, ga osvojiti, verovati vanj. Ali ima to geslo v civilizaciji, za katero se zdi, da v njej prevladujejo tesnoba in znamenja smrti, še vedno kakšen smisel?

Opravka imamo s paradoksom: o soncu prihodnosti razpravljajo dandanes v večji meri znanstveniki kot pa komunisti: dejansko je eno od najbogatejših obzorij, ki se lahko odprejo pred človekom, ravno v možnosti, ki jo nudi polna uporaba sončne energije. Tukaj imamo opravka z znanstveno metodo, s katero se lahko vnovič sklicujemo na misel o soncu prihodnosti! Toda če odmislimo vse tisto, kar je v preteklosti izraz mističnega in hiliastičnega, sem prepričan, da tega gesla ne smemo zavreči.

Kakšni so bili dejansko cilji, zaradi katerih je nastalo socialistično gibanje? Cilj je bil preseganje sleherne oblike izkoriščanja in zatiranja človeka po človeku, razreda po razredu, rase po rasi, ženskega spola po moškem, enega naroda po drugem. In nadalje: mir med narodi, postopno približevanje med vladajočimi in vladanimi, konec sleherne diskriminacije, kar zadeva dostop do znanja in kulture. Če se ozremo po stvarnosti sodobnega sveta, kdo lahko trdi, da takšni cilji ne ustrezajo več?

Številne ideološke usedline (tudi takšne, ki so lastne marksizmu) smo že presegli. Ne pa tudi nagibov in globokih razlogov za naš obstoj, ti še vedno obstajajo in nas silijo k vedno bolj učinkovitemu delovanju v Italiji in po svetu.

Deželna konferenca

Nadaljevanje s 1. strani

vsebinske enotnosti vseh Slovencev in aktivne podpore italijanskih demokratičnih sil, kajti brez te solidarnosti, ki predstavlja preizkusni kamen za vse progresivne sile, si ne moremo predstavljati omikanega napredka in kulturnega sožitja na tem koncu Evrope.

V razpravo na deželni konferenci slovenskih komunistov so nato posegli, med drugim, oba slovenska deželna svetovalca profesor Boris Iskra in profesor Ivan Bratina, pesnik Ace Mermolja,

Ravel Kodrič iz Trsta, Pino Blažetič iz Benečije, Stojan Spetič in drugi. Senator Jelka Gerbec, ki je bila zadržava v Rimu, je poslala svoje pozdravno sporočilo in nekaj informaciji o parlamentarnem boju za osvojitve zaščitnega zakona.

Razpravo je sklenil novi deželni sekretar komunistične partije za Furlanijo Julijsko krajino Roberto Viezzi. Najprej je poudaril poemno enotnega nastopanja vseh Slovencev, enotnosti v raznolikosti, pa tudi pomen široke mobilizacije italijanskih demokratičnih krogov v podporo zahtevam slovenske manjšine.

**SREČNO
in USPEŠNO
1985**

**ŽELJO SVOJIM STRANKAM
IN POSLOVNIM PARTNERJEM**

**KMEČKA BANKA GORICA
KMEČKO DELAVSKA POSOJILNICA V SOVODNJAH
KMEČKO OBRтна HRANILNICA V DOBERDOBU
HRANILNICA IN POSOJILNICA NA OPČINAH
KMEČKA IN OBRтна HRANILNICA IN POSOJILNICA - NABREŽINA
TRŽAŠKA KREDITNA BANKA d.d. TRST**